

Malcolm Lowry, poeta

KARLOS DEL OLMO

Hogeigarren mendeko idazle batzuen bizitzak haien idazlanak eurak baino ospe-tsuago izatera heldu dira. Idazlari haietako batzuei gagozkiela, duda-mudarik ez, bizialdia eta obra bat egiteraino heldu ziren, esaterako, Lowryrengan. Behin *Sumendiaren azpian* lanaren gainean esan zuenez, eleberria idatziz doa idazleak hura bizi ahala. Nolanahi ere den, nahiz eta Malcolmen ospe literarioa batez ere (ia soilik) 1947an argitaraturiko *Sumendiaren azpian* eleberrian oinarritzen den, idazleak bere burua gehien batean poetatzat zuen. Poesia konposatu zuen helduaro oso-osoan, eta haren gutunek agerian jartzen dute poesiarenganako kezka handia. Behin lagun bati idatziz itaundu zion ea ez zuten inoiz bakean utzi behar poesia idatzi beste guraririk ez zuten gizon bat.

Sumendiaren azpian argitaratu aurretik editoreari gutun luze batean idazlan haren egitura eta esangura azaldu zizkion: berariaz nabarmendu zuen poesia oso garrantzitsua

zela bere irudimen sortzailea ulertu ahal izateko. Eleberria irakurtzen zaila izatea ezin konponduzko arazoa iruditzen zitzaion izkiriataileari: neurri batean, arazoa eleberraren subjektibismoan zetzan, alegia, poesiari berez dagokion subjektibotasunean, prosak berezko duen objetibotasunean bariarik. Pentsatzea ere legoke, beraz, *Sumendiaren azpian* lanaren eta garai hartan idatzitako poemen artean badela harreman berezi-berezi bat: edo poemak nobela ulertzeko giltza dira edo, osterantzean, eleberrari buruzko iruzkinak, txatalak, zuztarreko ohar adigarriak.

Lehenengo poema ikastetxeko aldizkari batean argitaratu zuen, 1925ean. Urte hartatik lehenengo eleberria, *Ultramarine*, 1933an plazaratu arte, idazten trebatzen eman zuen zortzi urteko hartan, hamahiru poema argitaratu zituen hainbat aldizkaritan. 1929an Conrad Aiken amerikar poeta eta nobelistarengana joan zen Massachusettseko Cambridgera, ikasle. Poemak argita-

ratu zituen, eta narrazio laburrak eta kantak, musika ere jotzen eta konposatzen zuelako. Kantu haietako batzuk marinelen ohiko aireen bariazioak ziren. Esan liteke, nonbait, prosa, musika eta poemak jorratu zituela bere bizialdi osoan. Gazte-gaztetatik eta hil zen unetxora arte ia. Musika popularra, batez ere jazza, maite zuen; ukelelez lagundutako jazz piezak ere konposatu zituen. Eta hura guztia, gazte-gaztetandik ere, alkoholez blai.

Gaztetasunaren ezaugarrien eta esperientziarik ezaren ondorio moduan baino ezin uler daitekeen azaleko tonu halako bat erakusten zuten gaztetako poema batzuek. Ordea, ez da okerbide handia izango esatea eleberri ospetsuan landutako gai, obsesio eta funts nagusiak poemetan ere apurka agertuz joan zirela, idazlearen obra eta bizitza gero eta batuago —eta elkarrengana hasiago— egotearen ondorioz. Ezin bestelako jazo pertsona batek literatura bizimodu ia bakartzat hartzen badu, ondo jakitun dagoela, gainera, salbazioa ez dagoela ez batean, ezta bestean ere. Banakoa kondenaturik dago, erruak jota bizi da.

Prosan eleberri proiektu zabalak, eleberri zikloak, landu zituen moduan —gero suak betiko galdu diren eleberri mardul bi erre zizkion—, poemetan ere hainbat proiektu eta poema bilduma utzi zituen hasita. New Yorken, esaterako, itsas motiboenkin eta jazzarekin zerikusia zuten poemak idatzi zituen, baina oso gutxik irauin dute bizirik edo artxiboatarraino heldu, haren bizimoduaren ondorioz, itxura batean, Malcolm X zail gertatzen zitzaizkion paperak gordetzea (tartean zirela alkoholak eragindako aurreneko arazo larriak eta lehen emaztearekiko banaketa). Hala, *Sumendiaren azpian*

idazten hasi bitartean (oso idazketa luzea izan zuen eleberriak, berridazketa ugari jasanez izanaren ondorioz), hainbat eskuizkributan gordetako *The Lighthouse Invites the Storm* poema sailaren zenbait bertsio ere paratu zituen, bakoitza prestaketa fase batean. Lowryren gutun literatura aldetik aberatsei esker ondo dakigu ez zuena lortu sorta argitaratzerik, lagunkideek laguntasuna eman bazioten ere.

Bigarrenez ezkondu eta hainbat bidaiara egin zituen emaztearekin —Mexikora ere bai—, nahiz eta tarterik luzeena Kanadako Dollartonean deritzon itsasbazter ezkutatu batean eman. Dollartonean askoz ere gehiago idaztea lortu zuen, bai prosan, bai poesian. Emazte Margerieri maitasun neurtitz asko idatzi zizkion. Poemak hainbat paper motatan agertu dira, eta neketsu gertatzen da jakitea zeintzuk idatzi zituen Kanadan eta zeintzuk Ingalaterran. Osoaldi emankorra izan zen; hirurehun bat poemetatik, heren bat, bederik, Kanadan eskribitua dugu.

1946. urtean bi editorek onartu zioten *Sumendiaren azpian* (lehenago, dozena batetekedo uko egin zioten plazaratzeari), eta Ingalaterran izan ezik, apurka-apurka ospetsu bihurtzen hasi zen. Dena dela, maldan behera amiltzen hasita zegoen alkoholismoaren altzora.

1947. urtean Dollartonean itzuli ziren eta senar-emazteek autobiografikoki antolatutako hirurogei bat poema jo zituzten idazmakinaz, izenburudun hiru sailen arabera. Editorearen zenbait iradokizunez horniturik agertzen dira, baita haietako batzuk Lowryk berak berridatzirik edo aztertutik ere, baina haiek ere ez ziren egilea bizi zelarik argitalpen bidez mamitu.

Egilearen bizialdian argitaratu gabeko

poema bildumei begiradaxo bat eginda, berehala konturatuko gara diziplinan huts egiten zuela Lowryk: poemak —prosa ere bai— sarri ere sarri idazten hasi, baina gero, ez gutxitan, ez zituen atzera ere haiek lantzen edo biribiltzen ala orrazten. Eta ezelan ere, prosara beti hurbildu ohi zen ikuspegi poetiko batetik. Beste kontraesan bat, seguru asko, *Sumendiaren azpian* lan mardul ospetsua askozaz ere balioituago egiten duena. Eskuizkribu batzuen bitartez badakigu, *Sumendiaren azpian* ez ezik, beste prosa batzuetako lehen idazketetan ere poemak testuetan txertatuta eta haiekin bat eginda agertzen zirela, argudioarekiko koherentzia osoan. *Sumendiaren azpian* eleberrian hantzen zenbait poemetako lehen lerroak edo tarteko ahapaldi batzuk agertzen dira, egilearen prosa poetikoaren edo prosazko poesiaren erakusgarri modura.

Bizitza, Lowryrentzat, alde, “aurritze prozesu halako bat” da, Kontsularen gorpua sumendien aurreko amildegian behera botatzen duteneko amaiera sinbolikoak ezin hobeto erakutsia. Eta birrintze horretan, alkoholak garrantzi handia zuen, mezkalak, esaterako, une jakin batean arreta handiko uneak, mistikoenen antzekoak, sortzen bide dizkiolako mozkortari. Errealitateko kaosa egituratzeko ezintasunaren aurrean, Lowryk edan besterik ez zuen izaten. Baina alkohola, babesa izateaz gain, azkenean erruduntasun sortzailea ere bada. Eta guztiarekin ere, Kontsularen mozkorraldia bigarren mundu gerraren garaiko gizadiaren hordialdiaren ikurra besterik ez da. Alkoholismoa, itsasoa, baztertuak, itsasargia, maitasuna, itsasontziak, bihotz hautsia, Mexiko, paisaia, sumendiak, amildegia, idazleak, idazketa bera, jakintza ezkutua eta bestelako gaiak

bat datoz eleberri, ipuin eta poemetan, guztia estilo barroko batez ehunduta (estilo *churrigeresca*, berberak esan bezala: idazlearen lagun batek zioenez, Lowryk, mozkorturik zegoenetan, halako berba jario poetiko, ñabarduratsu eta etengabe bat erabili ohi zuen). Idazlanek eta gutunek erakutsi legetxe, Lowry infernua lepoan hartuta bizi zen, eta literaturan arrakasta ezagutzen hasi zen unean, zegoeneko amildegirako azken pausak ematen ere hasita zegoen.

Senar-emazteek Kanadatik azken biderez irten zutenean, Lowry oso egoera penagarrian zegoen, ia idazteko gauza ez zela edatearen edateaz: emazteari den-dena diktatu behar izaten zion. Margerie bera, guztiz neke eginda, gaixotu egin zen. Idazleak susperraldiren bat edo beste izan arren —alkoholismoa gorabehera, lantzean-lantzean lasai bizitzea ere lortu bide zuen bikoteak— 1957ko ekainaren 27an eman zuen azken hatsa Malcolm Lowryk, Ingalaterrako Ripe herrian, alkohol krisialdi batean barbituriko larregi hartu izanaren ondorioz. Heriotza egiaztatu zuen medikuaren txostenak honela zioen: “*Death for misadventure*”, alegia, zorigaitzak hila. Eta beste ezbehar bat ere jasan behar izan zuen, hil ostekoa, ordea: haren obra gehiena idazlea zendutakoan argitaratu izana.

KRONOLOGIA

1909

Clarence Malcolm Lowry uztailaren 28an sortu da Ingalaterrako Cheshireko New Brightoneko Warren Courten. Evelyn Boden eta Arthur Osborne Lowry senar-emazteen semeetan —mutilak dira denak— azkena da. Kotoi industriako jabe aberatsak

dira, eta familia esne mamitan bizi da. Lowryren beraren arabera, ehiza gustatu bai, baina, literatura interesatzen ez zaion sendia da, ordea.

1915

Herriko eskolara doa.

1923

Cambridgeko Leys Schoolera doa, hango Unibertsitatean ikasi behar duten gazteak prestatzen dituen ohiko *public school* haietako bat denez gero.

1925-1926

Balzac, Joyce eta O'Neill irakurtzen ez ezik, bere lehenengo lanak argitaratzen ere hasi da, Leys Schooleko *Fornightly* aldizkarian.

1927

Aitaren baimena lortuta, unibertsitatera joan aurretik S. S. Pyrrhus ontziko eskifaian izena eman du, eta martxotik urria arte Ekialde Urrunetik eta Indiako ozeanotik itsasontzi hartan lanean jarduten du. Ontziratzer aitarene autoan heldu izanak eskifaia-
rekiko harremanak zailduko dizkio. Bidaia haren itzalak *Ultramarine* eta *Sumendiaren azpian* eleberrietan agertzen dira.

1928

Alemaniarra doa, Bonnekko English Collegen ikastera. Alemaniako zine espresionistak xarmatuko du, eta horrek handiro eragingo ditu Lowryren obra eta teknika literarioak.

1929

Udan bidaiari moduan Antilletara eta Bostonera doa, itsasontziz, Conrad Aiken iparramerikar poeta ezagutzera. Uda elkarrekin emango dute. Urrian Cambridgeko Unibertsitatera abiatuko da.

1931

Udan Norvegiara doa, itsasontzi bateko eskifaian sugin moduan izena emanda. *Skibet gaar videre* (*Barkuak norabideari eusten dio*) liburuaren egile Nordahl Grieg ezagutu gura du. Idazlariarekin egon ostean, irailean Cambridgea itzuli da. Nordahlen lanak eragin handia izango du Lowryrengan, etxera itzultzeaz batera hasiko duen *In Ballast to the White Sea* eleberrian eta bi urte geroago argitaratuko duen *Ultramarine* idazlanean igarri moduan.

1932

Cambridgeko gradua lortu du ingeles filologian, *third class honors* (nahikoa) nota eskuratuta.

1933

Jonathan Cape editoreak Londresen Lowryren lehen eleberria argitaratu du, *Ultramarine*. Apiriletik ekaina arte Espainiara doa Conrad Aikenekin eta haren emaztearekin. Aiken Lowryren "aitaorde espiritual" bihurtu da, eta Lowryk jasotzen duen famili saria administratzen du. Granadan aldi luzea eman eta Jan Gabriel estatubatuar aktorea ezagutu du. Harekin maiteminduko da. *Sumendiaren azpian* obran Kontsulak azalduko du zelan ezagutu zuten elkar berak eta Yvonnek Granadako Generalife lorategietan, Lowryren eta Janen antzera.

1934

Urtarrilaren seian Jan Gabrielekin ezkondu da. Sei hilabete geroago, Jan New Yorkera doa eta Lowry Londresera. Urrian emaztearekin elkartzera abiatuko da Amerikara.

1935

Ekainean hamar egun eman ditu New Yorke-

ko Bellevue erietxeko psikiatriako aldean. Esperimentziaren ondoren, *Lunar Caustic* eleberraren lehen bertsioa idatzi du.

1936

Irailean Janekin Los Angelesera doa eta, handik, San Diegora, Acapulcorako ontzia hartzera. Mexikora helduta, Gabonak baino lehenago Cuernavacan jarriko da bizitzen Janekin. *Sumendiaren azpian* idazten ekingo dio.

1937

Cuernavacan kantinean, tekila, mezkala eta enparauak deskubrituko ditu. *Sumendiaren azpian* nobelaren lehen bertsioa idazten amaitu du. Mexiko hirian Janek Malcolm abandonatuko du. Lowry Oaxacara doa, mina “Mexikoko mezkalik onenean itotzera”. Gaztelaniarik jakin ez eta beti mozkortuta egotearen ondorioz, zio politikoak dirrela bitarte atxilotuko dute, eta Gabonak espetxean emango ditu, Oaxacan. Hiri hartan Juan Fernando Marquezen adiskidea egingo da: hura omen da *Sumendiaren azpian* eleberriko Vigil medikua eta Juan Cerrillo pertsonaien iturburua.

1938

Apirilean Acapulcora doa, ostera ere. Uztailan aitaren abokatuek Mexikotik aterako dute. Los Angelesera itzulita, *Sumendiaren azpian* nobelaren bigarren bertsioa lantzen hasiko da.

1939

Uztailean Britainiar Columbiako Vancouver hirira doa. Handik hilabetera, Los Angelesen ezagututako Margerie Bonner elkartuko zaio. *Sumendiaren azpian* nobelaren hirugarren bertsioa idazten hasi da.

1940

Janegandik dibortziatu eta abenduaren bian Margerierekin ezkondu da. Vancouveretik hurbil den Dollartонера aldatu dira. Basoaren eta itsasoaren arteko alderdi edereder batean etxola bat hartu dute. Huraxa da *Sumendiaren azpian* obran eta ipuin labur batean aipaturiko *Eridanus*, alegia, Iparreko Paradisua.

1941

Hamabi editorek *Sumendiaren azpian* argitaratzeari uko egin diote.

1944

Dollartonen aurrendarien moduko bizimodu eginda, zibilizaziotik urrun, 1941 eta 1944 bitartean *Sumendiaren azpian* liburuaren laugarren eta azken bertsioan dihardu. Itsasoaren eta basoaren arteko bizialdi idiliozko hura krisialdi alkoholiko batzuek baino ez dute eteten. Martxoaren 7an sute batek etxola erre eta *In Ballast to the White Sea* liburuaren eskuizkribua kiskali du. *Sumendiaren azpian* liburu argitaragabea salbatzea lortu dute.

1945

Ostera ere Dollartонера, etxola berreraikitzen. *Sumendiaren azpian* liburuaren azken bertsioa bere agente literarioari bidali dio. Azaroan Mexikora itzuli da, bigarren emaztearekin, eleberraren kokalekuak bisitatzeke asmoz. Cuernavacara doaz —Larueleren *zacualin* biziko dira, apartamentu eraikina bihurtu dutenez gero— eta, handik, Oaxacara, Juan Fernando Marquezen bila, baina, esango dietenez, Kontsularen antzera, taberna batean auskan egin ostean, hil egin zuten. Bidaia hura erabiliko du

Dark as the grave wherein my friend is laid
 eleberria idazteko gai moduan, nahiz eta bi-
 zirrik dela argitaraturik ikusiko ez duen.

1946

Apirilaren 6an jakin du egun berean bi argi-
 taratzailek, Ingalaterrako batek eta Estatu
 Batuetako beste batek, *Sumendiaren azpian*
 onartu diotela.

Maiatzean atxilotu eta Mexikotik depor-
 tatu dute, aurreko egonaldian ordaindu ba-
 rik utzitako isunen bat dela kausa. Itxuraz,
 ordea, *mordida* eskupeko sari “ezaguna” pa-
 gatu ez izanagatik omen da (P. M. Carthyk
 iruzkinduta, 1996an argitaratuko dioten
 eleberrian jazoera azalduko du).

Maiatzean Dollartонера doa, Margerie-
 rekin batera. Abenduan bidaide doaz biak,
 New Orleanserantz eta Haitirantz.

1947

Otsailean New Yorkera abiatu da, *Sumen-
 diaren azpian* argitaratzera. Ingalaterrako
 kritikak ez dio aitortzen merezi duen aintza,
 nahiz eta liburua berehala nederlanderara,
 polonierara eta portugesa itzuliko duten.

Azaroan Vancouverren Frantziarako
 itsasontzia hartuko du, Panamako itsasarte-
 tiko jardunaldiak beste kontakizun batean
 narratuko ditu.

1948

Parisen egonaldi bat egingo du. Italiara eta
 Britainiara ere badoa.

1949-1954

Dollartонера itzulita, *Hear Us O Lord Hea-
 ven Thy Dwelling Place* kontakizun laburren
 sorta eta elkarki loturiko sei eleberrik osatu-
 riko *Inoiz amaitzen ez den bidaia* idazlan zi-
 kloa idazten eta prestatzen dihardu.

1954

Dollartondik irten du azken biderrez, eta
 New Yorken Conrad Aiken ikusteko gel-
 dialditxo bat egindakoa, Genoara doa on-
 tziz, Sizilian ostatu hartzera.

1955

Londresera itzuli da. Azaroan erietxe psikia-
 triko batera sartuko dute, tratamendua ja-
 sotzera. Halere, alkoholak etengabe eroaten
 du krisialditik krisialdira.

1956

Otsailean Sussex konderriko Ripe herrira
 aldatu da. Lanean ekin dio osterara ere.

1957

Ekainean Ingalaterrako Lakuen Eskualdetik
 dabil.

Ekainaren 27an eman du azken hatsa
 Malcolm Lowryk, Ripen bertan, alkohol
 krisialdi batean barbituriko larregi hartu
 izanaren ondorioz.

Eye-Opener

How like a man, is Man, who rises late
And gazes on his unwashed dinner plate
And gazes on the bottles, empty too,
All gulphed in last night's loud long how-do-you-do,
—Although one glass yet holds a gruesome bait—
How like to Man is this man and his fate—
Still drunk and stumbling through the rusty trees
To breakfast on stale rum sardines and peas.

Begi-zabaltzaile

Bai gizonaren berdina berandu jaikitzen den Gizona
Eta afariko plater zikinari begiratzen diona
Eta botilei ere so egiten diena, haiek ere baitaude hutsik,
Den-denak irentsita bartko diosal apaletan luzaturik
—Nahiz eta baso batek artean trago ikaragarriren batek daukan—
Bai Gizonaren berdinak gizon hura eta haren patua—
Artean mozkor eta estropezuka zuhaitz idortuen artetik
Ron zaharra sardinak eta ilarrak gosaltzera doalarik.

***

Beneath the Malebolge lies Hastings street

Beneath the Malebolge lies Hastings street
The province of the pimp upon his beat
Where each in his little world of drugs or crime
Drifts hopelessly, or hopeful, begs a dime
Wherewith to purchase half-a-pint of piss
Although he will be cheated, even in this.
I hope, although I doubt it, that God knows
This place where chancres blossom like the rose
For in each face is such a hard despair
That nothing like a grief finds entrance there.
And on this scene from all excuse exempt
The mountains gaze in absolute contempt.
Yes this, yet this is Canada, my friend
Yours to absolve of ruin, or make an end.

Malebolge azpian Hastings kalea datza...

Malebolge azpian datza Hastings kalea
Gaizkinak ihes egiteko darabilen eskualdea
Non bakoitzak, bere droga edo krimen mundutxoan
Alderrai, itzarorik gabe, edo itzaropentsu, eskatzen duen txanpona
Harekin inguratzeko pinta erdi bat txiza
Nahiz eta, baita hartan ere, izango den porrot egina.
Badut itxaro, zalantza egin arren, Jainkoak duela ezagun
Sifilia arrosaren antzera loratzen den toki hau
Aurpegi bakoitzean etsipen handi halako bat baitago
Non minaren antzeko ezerk ere ez duen sartzerik harako.
Eta inolako estakururik ez duen honako eszenan
Mendia begira dago mespretxu erabateko batean.
Halere hau, halere hau Kanada da, lagun nirea
Zeurea da porrotetik salbatu edo dena amaitzeko agintea.

***

Strange type

I wrote: in the dark cavern of our birth,
The printer had it tavern, which seems better:
But herein lies the subject of our mirth
Since on the next page death appears as dearth.
So it may be that God's word was distraction,
Which to our strange type appears destruction:
Which is bitter...

Tipografia bitxia

Nik idatzia: gure jaiotzaren kaberna ilunean,
Inprimatzaileak bihurtu zuen taberna, hobe dirudiena:
Baina hortxe datza zioa gure barrearena,
Zeren hurrengo orrian agertzen baita herio barik merio.
Beraz baliteke Jainkoaren esana izatea distrakzio,
Gure tipografia bitxian agertzen dena destrukzio:
Zeina garratzagoa baita...

***

Rilke and Yeats

Help me to write.
Show me the gates
Where the orders are;
And the cage
My soul stares at,
Where my courage
Roars through the grates.

Rilke eta Yeats

Lagundu niri idazten.
Erakutsi atea
Non dautzan erregelak;
Eta leotza
Nire arimaren begirakunean dena,
Non nire adorea
Orro dagien barratarren artean.

***

Happiness

Blue mountains with snow and blue cold rough water—
A wild sky full of stars at rising
And Venus and the gibbous moon at sunrise.
Gulls following a motorboat against the wind,
Trees with branches rooted in air;
Sitting in the sun at noon
With the furiously smoking shadow of the shack chimney,
Eagles drive downwind in one,
Terns blow backward,
A new kind of tobacco at eleven,
And my love returning on the four o'clock bus—
My God, why have you given this to us?

Zoriontasuna

Mendi urdinak elurrez eta ur urdin hotz asaldatuz—
Zeru basa izarrez beterik altxatzen
Eta Artizarra eta iretargi konkorduna egunabarrean.
Kaiok haize kontra txalupa motordunari jarraiki,
Zuhaitzek arramak airean sustraiturik;
Eguerdian eguzkitan jesarrita
Etxolako tximiniak furiaz botatzen duen kearen gerizpean,
Arranoak haize behera bat eginik,
Haizeak itsas enarei atzerantz putz,
Hamaiketan tabako mota berri bat,
Eta neure laztana lauretako busean nigana bueltan—
Jainko gurea, zergatik eman zenigun hau dena?

***

Nocturne

This evening Venus sings alone
And homeward feathers stir like silk
Like the dress of a multitudinous ghost
The pinions tear through a sky like milk.
Seagulls all soon to be turned to stone
That seeking I lose beyond the trail
In the woods that I and my ignorance own
Where together we walk on our hands and knees
Together go walking beneath the pale
Of a beautiful evening loved the most,
And yet this evening is my jail
And policemen glisten in the trees.

Nokturnoa

Eguarte honetan Artizarra bakarka kantari
Eta etxera doazen lumak ikarati zeta lez
Mamu populatu baten jantziaren modura
Hegoak abia bizian esne antzeko zerua zeharkatzera.
Kaioak laster bihurtuko dira harri
Bidean galdu nuena bilatzen ari
Nireak eta nire ezjakintasunarenak diren basoetan
Non eskuz eta belauniko ibili ginen paseoetan
Elkarrekin ibiltari zurbiltasunaren pean
Maiteen izan genuen arratsalde eder batean
Eta halere arrastiri hau dut espetxe
Eta poliziak dir-dir arboletan.

***

Without the nighted wyvern

Notions of freedom are tied up with drink
Our ideal life contains a tavern
Where man may sit and talk of or just think,
All without fear of the nighted wyvern;
Or yet another tavern where it appears.
There are no no trust signs no no credit
And apart from the unlimited beers
We sit unshackled drunk and mad to edit
Tracts of a really better land where man
May drink a finer, ah, an undistilled wine,
That subtly intoxicates without pain,
Weaving the vision of the unassimilable inn
Where we may drink forever,
With the door open, and the wind blowing.

Gaeuzko herensugerik gabe

Askatasun nozioak edariari daude loturik
Cure bizimodu idealak taberna bat du barruturik
Non gizakia jesar daitekeen hizketan edo gogoetan soilik
Guztia gaeuzko herensugearen beldur barik,
Edo beste edaritegi bat non hura ez den agerturen.
Zorreak Ez edo Krediturik Ez kartelak
Eta garagardo mugagabetik aparte
Nasai mozkortuta eta editatzeko irrikan gara jesartzen
Lur benetan hobe bati buruzko entseguak non gizakiak
Ardo destilatu bako bat, a!, fin bat edan dezakeen,
Ezari-ezarian minik emateke duena toxikatzen,
Edaritegi antzemanekin baten ikuskaria ehuntzen
Non behin betiko edan genezakeen
Atea zabalik, eta haizeak joka.

***

Comfort

You are not the first man to have the shakes,
The wheels, the horrors, to wear the scarlet
Snowshoe, nor yet the invincible harlot
Dogged by eyes like fishnets. Leaning, aches
The iron face with agate eyes, and wakes
The guardian angel, sees the past,
A parthenon of possibilities.
You are not the first man to be caught lying
Nor yet to be told that you are dying.

Gozabidea

Ez zara lehen gizakia dituen dardaraldia,
zorabioa, izua; daramatzana eskarlata
koloreko kalotxak, ezta ere puta garaiezina
arrain sare moduko begiek jazarria. Makurtuta, mina
du agata begidun burdinazko aurpegiak, eta da itzarria
aingeru guardiako, ikusten du lehenaldia,
Parteenon bete hautabide.
Ez zara gezurretan harrapatutako lehen gizakia
ezta hiltzen ari zarela esaten dizutena ere.

***

The flowering past

There is no poetry when you live there.
Those stones are yours, those noises are your mind,
The forging thunderous trams and streets that bind
You to the dreamed-of bar where sits despair
Are trams and streets: poetry is elsewhere.
The cinema fronts and shops once left behind
And mourned, are mourned no more. Strangely unkind
Seem all new landmarks of the now and here.

But move you toward New Zealand or the Pole,
Those stones will blossom and the noises sing,
And trams will wheedle to the sleeping child
That never rests, whose ship will always roll,
That never can come home, but yet must bring
Strange trophies back to Ilium, and wild!

Lehenaldia loretan

Ez dago poesiarik han bizi zarenean.
Harri horiek zureak dira, zarata horiek zure gogoa,
Tranbia kirinkariak eta kaleak lotzen
Zaituzte amesturiko tabernari non baita jesartzen desesperoa
Tranbia eta kale dira: beste nonbait da poesia.
Zinema eta denda aurrealde inoiz atzean utziak
Eta dolutuak, ez dira gehiago dolutu. Arrozki anker
guztiek dirudite orainaren eta honako honen mugarriak.

Baina zoaz Zeelanda Berrira edo Polora,
Harri horiek loratuko dira eta zaratek kantatuko,
Eta tranbiek kulunkatuko umetxo lokartu
Inoiz ere atsedenek gabea, itsasontzia beti baitabilkio inguruka,
Inoiz ere etxera itzultzerik ezin duena, baina bai nahitaez eraman
Ilium aldera trofeo bitxiak, eta basatiak!

***

A dried up river is like the soul

A dried up river is like the soul
Of a poet who can't write, yet perceives
With imperfect clarity his theme and grieves
To parched death over the drought. But his goal
Once a wholesome sea of clearest crystal
Recedes, grows grey in hartseye, like old love leaves,
Leaves the mind altogether. He conceives
Nothing to replace it: only at the pole
Of memory flickers some senseless compass.
So the river, by her grey pitying trees,
Is an agony of stones, horrors which sank
But are now declared, bleached. For it is these,
These stones and nothingnesses which possess
When river is a road and mind a blank.

Ibai lehor bat arima bezalakoa da

Ibai lehorra zer bezalakoa eta
Idatzi ezin duen poetaren arima bezalakoa da, nahiz eta igarri
Argitasun inperfektu batez bere gaia eta negar egin
Lehortean, heriotzaraino egarri. Baina haren xedea
Behinola kristalik argienezko itsas osasuntsua
Atzera doa, gero eta grisago txiribian, maitantza utzietsiak lez,
Gogoak elkarrekin abandonaturik. Ez du sortzen
Hura ordezkatzeko ezer: bakarrik
Gomutako poloan ñirñirka sengabeko konpasen bat
Hala ibaia, haren zuhaitz gris errukitsuetan
Harrizko, izuzko agonia bat da, hondoratzen dena
Baina orain agerikoak, zurituak dira. Hargatik horiek,
Harri horiek eta haietaz jabetzen den ezereza
Ibaia errepide denean eta burua zuriunea.

***

Songs for second childhood

XII

Oh, pyre of Bierce and springboard of Hart Crane!*
I will not die here! He prayed for his ill life.
This is far from home, by Christ! to die so,
Too far from love, lane, sanity, wife.
He trembled. But his hurdling Olympic brain
Raced with the imponderable athlete doom,
To be of life once more the bridegroom,
And ran death down and ran him to defeat...

'But not defeat of such doleful wreathing,'
Grinned death, (a sardonic loser), 'Of faces
And English stones, with smiles and flowers, as graces
My slow prize day at home for stopping breathing,
Such as all who have been buried under the forget-me-not,
Will tell you of jovially; and well they should know.'

Bigarren umezaroaren kantak

XII

Helas Bierceren garraldia eta Hart Crane-ren tranpolina!
Ez naiz hemen zenduko! Otoi egin zuen bere bizitza erituaren alde.
Hau bai etxetik urruneko lekua, Kristoren izenean!, hala hiltzeko.
Urrunegi maitasunarengandik, zidorretik, zentzutasunetik, emaztearengandik.
Dardara egin zuen. Baina bere buru olinpikoak oztopo
Lasterketa egin zuen atletaren patu ezin esan ahalakoz,
Ostera ere bizitzaren bikotekide izatera,
Eta herio pertsekutatu eta pertsekutatu bera porrotera...

"Baina ez gaitzestera halako girlanda minberatutik",
Herio irribarretsua, (galtzaile sardonikoa), "Aurpegiez
Eta harri ingelesez, irribarrez eta lorez, grazien antzez
Etxean egoteko nire sari egun astitsua, arnasaldia etetekoa,
Oroiloreen azpian lurperatutako guztien antzera,
Alaitasunaz berba egingo dizute; eta ondo jakingo dukete".

---

* Lowryk poema sail hau idatzi zuen sasoian, Ambrose Bierce Mexikon desagertu zen eta Hart Crane hantxe ere bere buruaz beste egin zuen.

A young fellow named Crane

There was a young fellow named Crane
Who stood on a bridge in the rain
It wasn't at midnight
He wasn't a bit tight
Nor was he awaiting a Jane.

Crane izeneko adiskide gaztea

Bazen adiskide gazte bat deitua Crane
Euripean egon zena zubi baten
Ez zen gauerdi
Ez zegoen lipar bat hordi
Ezta esperoan noiz etorriko harako Jane.

***

The young man from Oaxaca

There was a young man from Oaxaca
Who dreamed that went to Mintaka
An lived in Orion
(And not in the Lion
The pub where he drank, which was darker.)

Oaxacatar gizon gaztea

Bazen gizon gazte bat Oaxacarra
Amestu zuena bazihoala Mintakara
Eta bizileku zuen Orion
(Eta ez Lion
Edaten zueneko puba, hau baitzen ilunago).

***

Delirium in Uruapan

—I met a man who suffered more than I
At a street corner. Then another. Yet one more.
After, I found a blackened street of poor
Fiends who had suffered an eternity.
I asked the first man for his company
But he refused; so wondering why
I thought to ask the second man, whose stare
Of perfect contempt held such frigidity
I climbed the blackened street in haste to tell
Those who suffered most, to ask what had been done
To deserve this. But there was a curse in their laugh.
Then I remembered that I was in hell.
Yes — what had I done to earn even the damned's scorn?
... And turned back down the blacker street of self, knowing well enough.

Delirioa Uruapan-en

—Topatu nuen nik baino gehiago sufrituriko gizaki bat
Kale izkina batean. Gero beste bat. Eta beste bat gehiago.
Beluago, idoro nuen kale ilun bete mamu
Zorigabeko, eternitate oso bat sufritutako.
Lehen gizonari eskatu nion konpainia
Baina uko egin zidan; hala, zergatikoaren galdez
Bigarren gizakiari itauntzea gogoetatu nuen, haren so
mesprezu paregabeak begiratzen baitzuen ikaragarri hotz
Arin igo nuen kale ilunduan gora galdetzera
Gehien sufritutakoei, itauntzera zer egin zuten
Hura merezitzeko. Baina maldizio bat zegoen haien barrean.
Gero akordura etorri zitzaidan infernua nengoela.
Bai — zer egin nuen mesprezu madarikatu hau niretzeko?
... Eta itzuli nintzen neure izatearen kale ilunagoan behera, ondo jakitun.

***

Delirium in Vera Cruz

Where has tenderness gone, he asked the mirror
Of the Biltmore hotel, cuarto 216. Alas,
Can its reflection lean against the glass
Too, wondering where I have gone, into what horror?
Is that it staring at me now with terror
Behind your frail, tilted barrier? Tenderness
Was here, in this very retreat, in this
Place, it form seen, cries heard by you. What error
is here? Am I that forked rashed image?
Is this the ghost of love which you reflected?
Now with a background of tequila, stubs, dirty collars,
Sodium perborate, and a scrawled page
To the dead, telephone disconnected?
... He smashed all the glass in the room. (Bill: \$50)

Delirioa Veracruzen

Nora joan da samurtasuna? itaun egin zion ispiluari
Biltmore hotelekoari, *cuarto* 216an. Ai!
Ba ote, beiraren aurka bermaturik, haren islak
Ere, galdekatzea nora joan naizen, zein izugarritasunen barrura?
Bera ote da niri begira dagoena izututa
Zure langa hauskor etzanaren atzetik? Samurtasuna
Hemen izan zen, bakarleku honetan bertan, honako
Leku honetan, haren itxura ikusi, oihuak entzun zenituen. Ze akats
Dago hemen? Ni ote irudi bikoiztu moldakaitz hura?
Hura ote zuk islaturiko maitasun mamua?
Orain hondo moduan tekila, zigarrokinak, iduneko zikinak,
Perborato sodikoa, eta orri bat zirriborratua
Hildakoentzakoa, telefono deskonektatua?
... Gelako kristal guztiak apurtu zituen. (Faktura: \$50)

***

The Devil was a gentleman

XII

He wrote for the dead, but the ubiquitous dead
Liked their own wisdom, and preferred their bed;

He wrote for the blind, yet the polygonous blind
Had richer, thicker things just then in mind;

He wrote for the dumb, but the golden-voiced dumb
Were singing their own songs and could not come;

So he wrote for the unborn, since surely, it is said,
At least they're neither dumb, nor blind, nor dead.

Deabrua aitonen semea zen

XII

Hildakoentzat idatzi zuen, baina defuntu nonahikoek
Gustuko zuten beren jakinduria, eta euren ohea gurago;

Itsuentzat idatzi zuen, nahiz eta itsu poligonalek
gauza aberatsagoak, trinkoagoak buruan zerabilten;

Ergelentzat idatzi zuen, ordea urregorrizko ahotseko ergelak
beren kankak abesten eta ezin etorririk zeudela;

Beraz jaio gabeentzat idatzi zuen, nahiz eta segurutik, diotenez,
Azken batean, ez diren ergel, ez itsu, ez hildako.

***

The Moon in Scandinavia

II

God help those and other who
Have only thought of self,
To whom no simple truth was true,
No swift clear life was life;
An God help those who feel no pain
Yet live by it no less,
Since they invest it soundly in
Our stock of happiness.

Ilargia Eskandinavian

II

Jainkoak esku eman diezaiela halakoei eta besteei
Beren buruaz baino gogoratzen ez direnei,
Egiatasun hutsa egia ez zitzaienei,
Ezta bizitza arin argia ere bizitza;
Eta Jainkoak lagundu diezaiela minik sentitu bakoei
Hargatik gutxiago bizi ez badira ere,
Ondo inbertitu zutenez gero zertan
Eta gure alaitasun horniduran.

***

After publication of *Under The Volcano*

Success is like some horrible disaster
Worse than your house burning, the sounds of ruination
As the roof tree falls succeeding each other faster
While you stand, the helpless witness of your damnation.

Fame like a drunkard consumes the house of the soul
Exposing that you have worked for only this—
Ah, that I had never known such a treacherous kiss
And had been left in darkness forever to work and fail.

Sumendiaren azpian argitaratu ostean

Arrakasta da galmen ikaragarri halako baten modukoa
Txarragoa zure etxea sutan ikustea baino, aurritzearen hotsak
Teilatuko orriak elkarren atzean gero eta arinago jausi ahalakoak
Hantxe dirauzula, zeure kondenazioaren babesgabeko lekukoa.
Ospeak mozkor baten antzera arimaren etxea du hondatzen
Lanean hargatik bakarrik jardun duzula agerian jartzen—
A, inoiz jaso ez banu halako musu traidorea
Eta iluntasunean betiko geratu banintz lan eta huts egitera.

***

Epitaph

Malcolm Lowry
Late of the Bowery
His prose was flowery
And often glowery
He lived, nightly, and drank, daily,
And died playing the ukelele.

Epitafioa

Malcom Lowry gizakia
Boweryko hondakina
Prosa lore egina
Eta sarri dirdai fina
Gauetz bizi eta egunez edan
eta ukelelea jo, zentzean.

Malcolm Lowry, poeta

El artículo recoge una selección de poemas de Malcolm Lowry traducidos al euskera a partir de las versiones y fragmentos de poemas recogidos en la antología denominada *The collected Poetry of Malcolm Lowry*, realizada y editada por la profesora Kathleen Scherf en 1992. Las traducciones van acompañadas de una breve introducción que intenta aclarar algunas de las claves de la poética del conocido autor de la novela *Bajo el volcán*, en una tentativa por mostrar las interconexiones e imbricación entre la obra en prosa y los poemas (en su mayoría inéditos en vida del autor), que son más profundas de lo que la fama de Lowry como prosista pueden hacer suponer, dado que en numerosas ocasiones resulta difícil determinar qué fue antes, si determinado poema o un concreto fragmento de prosa, ya que resultan casi idénticos.

Malcolm Lowry, poète

L'article regroupe une sélection de poèmes de Malcolm Lowry traduits en langue basque à partir des versions et fragments de poèmes rassemblés dans l'anthologie intitulée *The collected Poetry of Malcolm Lowry*, réalisée et éditée par le professeur Kathleen Scherf en 1992. Les traductions sont accompagnées d'une courte introduction qui s'efforce de mettre en lumière quelques-unes des clés de la poétique du célèbre auteur du roman *Bajo el volcán*, dans une tentative de démonstration des interconnexions et de l'imbrication entre l'oeuvre en prose et les poèmes (la plupart inédits du vivant de l'auteur), qui sont plus profondes que la réputation de Lowry en tant qu'auteur de prose peut le laisser supposer, puisqu'il s'avère très souvent difficile de déterminer s'il s'est agi d'abord d'un poème déterminé ou d'un fragment concret de poésie, car ils sont, au bout du compte, quasiment identiques.

Malcolm Lowry, poet

This article includes a selection of poems by Malcolm Lowry, translated into Basque based on the versions and fragments of poems included in the anthology entitled *The Collected Poetry of Malcolm Lowry*, compiled and edited by professor Kathleen Scherf in 1992. The translations are accompanied by a brief introduction whose purpose is to clarify some of the key themes that arise in the poetry of the well-known author of the novel *Under the Volcano* in an attempt to show the links and interweaving between his works of prose and his poems (largely unpublished during Lowry's lifetime), which are more profound than Lowry's fame as a prose writer would lead one to expect; it is often difficult to determine which came first, a specific poem or a certain fragment of prose, since they are nearly identical.